

УДК 911.3

Чорненька Надія Василівна,
кандидат географічних наук, доцент

Теребух Андрій Андрійович,
доктор економічних наук, доцент

Костюк Іван Васильович,
кандидат технічних наук, доцент

Національний університет «Львівська
політехніка», м. Львів, Україна,
e-mail: nvchornenka@gmail.com

Національний університет «Львівська
політехніка», м. Львів, Україна,
e-mail: andriy_terebyh@ukr.net

Технологічний коледж Національного
університету «Львівська політехніка», м. Львів,
Україна, e-mail: kldintu@arkada-x.com.ua

ЕКОЛОГІЧНИЙ НАПРЯМ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Метою статті було розкрити необхідність врахування екологічного напрямку для посилення конкурентоспроможності регіонального туризму.

Методика. При проведенні дослідження застосовано емпірично-теоретичні методи – аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення.

Результати. Було виявлено загальні засади екологічного напрямку забезпечення конкурентоспроможності регіонального туризму на основі врахування регіональних й локальних особливостей. В роботі проаналізовано основні складові сучасної екології, що мають вплив на сталий розвиток туризму в регіонах. На основі проведеного аналізу виявлено перспективи регіонів України для розвитку екологічно збалансованого туризму.

Науковою новизною роботи є систематизація екологічних індикаторів збалансованого розвитку і конкурентоздатності туризму локальних туристичних систем і регіонів в цілому.

Практична значимість полягає в тому, що проведено аналіз основних складових сучасної екології з позиції їх врахування у розвитку регіонального туризму; розглянуто фактори екологізації туристичної галузі як одного із шляхів досягнення збалансованого природокористування.

Ключові слова: сучасна екологія, екологічний напрям, туризм, регіональна туристична політика, природоохоронна діяльність, конкурентоспроможність, розвиток регіону.

УДК 911.3

Чорненька Надежда Васильевна,
кандидат географических наук, доцент

Теребух Андрей Андреевич,
доктор экономических наук, доцент

Костюк Иван Васильевич,
кандидат технических наук, доцент

Национальный университет «Львовская
политехника», г. Львов, Украина
e-mail: nvchornenka@gmail.com

Национальный университет «Львовская
политехника», г. Львов, Украина
e-mail: andriy_terebyh@ukr.net

Технологический колледж Национального
университета «Львовская политехника», г.
Львов, Украина, e-mail: kldintu@arkada-x.com.ua

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА

Целью статьи было раскрыть необходимость учета экологического направления для усиления конкурентоспособности регионального туризма.

Методика. При проведении исследования применены эмпирически-теоретические методы – анализа и синтеза, сравнения и обобщения.

Результаты. Было выявлено общие принципы экологического направления обеспечения конкурентоспособности регионального туризма на основе учета региональных и локальных особенностей. В работе проанализированы основные составляющие современной экологии, влияющие на устойчивое развитие туризма в регионах. На основе проведенного анализа выявлено перспективы регионов Украины для развития экологически сбалансированного туризма.

Научной новизной работы является систематизация экологических индикаторов устойчивого развития и конкурентоспособности туризма локальных туристических систем и регионов в целом.

Практическая значимость заключается в том, что проведен анализ основных составляющих современной экологии с позиции их учета в развитии регионального туризма; рассмотрены факторы экологизации туристической отрасли как один из путей достижения сбалансированного природопользования.

Ключевые слова: современная экология, экологическое направление, туризм, региональная туристическая политика, природоохранная деятельность, конкурентоспособность, развитие региона.

UDC 911.3

Chornenka Nadja Vasylivna,
Candidate of Geography Sciences, Associate
Professor

National University "Lviv Polytechnic", Lviv,
Ukraine, e-mail: nvchornenka@gmail.com

Terebuh Andrey Andriiovych,
Doctor of Economic Sciences, Associate
Professor

National University "Lviv Polytechnic", Lviv,
Ukraine
e-mail: andriy_terebyh@ukr.net

Kostyuk Ivan Vasylovych,
Candidate of Technical Sciences,
Associate Professor

Technological College of the National
University "Lviv Polytechnic", Lviv, Ukraine
e-mail: kldintu@arkada-x.com.ua

ECOLOGICAL DIRECTION OF REGIONAL TOURISM COMPETITIVENESS

The article would reveal the need to consider the ecological direction to enhance the competitiveness of regional tourism.

Methods. Research used empirical and theoretical methods - analysis and synthesis, comparison and synthesis.

Results. It was found the general principles of ecological area ensuring the competitiveness of regional tourism based on the consideration of regional and local features. This paper analyzes the main components of modern ecology that have an impact on sustainable tourism development in the regions. Based on the analysis the prospects of Ukraine's regions for the development of ecologically sustainable tourism.

Scientific novelty of the work is to systematize ecological indicators of sustainable development and competitiveness of local tourism and tourism of the region.

The practical significance consists in the fact that analyzed the main components of modern ecology from the perspective of their consideration in the development of regional tourism; the factors of ecologization of the tourism industry as one of the ways of achieving a balanced nature.

Key words: modern ecology, ecological direction, tourism, regional tourism policy, environmental protection, competitiveness, amplification of the region.

Постановка проблеми. Перспективи розвитку туризму в регіонах України визначаються дією широкого спектра ресурсних, екологічних, історико-культурних, соціальних, економічних і політичних чинників, які мають чітко позначені регіональні особливості. Незадовільний стан вирішення екологічних проблем регіонів свідчить про відсутність зваженої державної регіональної політики щодо екологічного вектору розвитку туризму, що негативно позначається на туристичному розвитку регіонів, приводить до поглиблення диспропорцій у територіальній структурі національної економіки й у соціальній сфері її регіонів. Все це, значною мірою, є наслідком структурної кризи в Україні, що знаходить прояв у надмірній централізації державної влади, відсутності належної матеріальної й фінансової основи, державної підтримки екологізації регіонального розвитку. Фактор позитивного впливу туризму на економіку держави та окремого регіону беззаперечний, в той же час зв'язок туризму з екологією та залежність розвитку туристичної галузі від сприятливої екологічної ситуації для України є актуальним і важливим питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку регіонального туризму з позиції його екологізації присвячено багато різних за напрямками наукових праць. Вектори посилення конкурентоспроможності регіонального туризму знаходяться в полі досліджень багатьох вчених. Нездоймінов С.Г. у зміст поняття «зелений регіоналізм» у сфері туризму та рекреації вкладає регіоналізацію екологічної проблематики як уведення регіональних принципів формування цілісних економіко-екологічних систем [9]. Аверіхіна Т.В. виділяє екологічну складову в конкурентоспроможності регіону як можливість визначити та скористатися економіко-екологічними перевагами розвитку регіону та зменшити недоліки впливу природних факторів виробництва та життєдіяльності на основні показники розвитку[1]. Мальська М.П. доводить потребу досліджень процесу регіонального розвитку з погляду сучасних наукових теорій з врахуванням специфіки основних механізмів ринкової економіки туризму [7]. Герасимчук З.В. та Ковальська Л.Л., узагальнюючи підходи до трактування поняття «конкурентоспроможність» за критеріями наявності факторів виробництва, конкурентних переваг, потенційних можливостей, ефективності використання ресурсів та суперництва на ринку, аргументовано окреслюють критерії конкурентоспроможності регіонів [4]. Мігущенко Ю.В. пропонує методологічну базу оцінки конкурентоспроможності та комплексну багаторівневу методику оцінки конкурентоспроможності туристичної галузі України на різних рівнях ієрархії управління [8], водночас, комплексна оцінка конкурентоспроможності туристичної галузі на регіональному рівні ще потребує удосконалення методик. Кіптенко В.К. для управління туристичними потоками з метою збереження екологічної рівноваги пропонує використовувати інструментарій візитного менеджменту [5].

Шарко В.В., Куценко В.І. розглядають екологічну безпеку як невід’ємну складову розвитку регіонального туризму [6; 15]. Напрацювання географів з даної теми дослідження, в основному, стосуються проблем збалансованого природокористування. Так, Царик Л.П. окреслив дві пріоритетні функції узгодженого розвитку регіону: антропоєкологічну та природоохоронну [14]. Гавриленко О.П. пропонує інтегрувати методології окремих географічних і екологічних дисциплін задля реалізації завдань екологічної оптимізації природного середовища [3]. Підсумовуючи дослідження науковців, можна зазначити, що екологічна складова туристичного потенціалу регіонів у нашій країні знаходиться в полі досліджень, але враховується безсистемно і непослідовно, що призведе до зниження конкурентоспроможності туризму, і особливо в регіонах з недостатнім туристичним потенціалом. Тому екологічний вектор посилення конкурентоспроможності регіонального туризму потребує подальших досліджень та розробок.

Формулювання цілей статті. На основі аналізу наукової літератури з регіональних досліджень туризму та узагальнення доробок вчених з екологічних проблем розкрити необхідність врахування екологічного вектору як основоположного в посиленні конкурентоспроможності регіонального туризму.

Виклад основного матеріалу. Діяльність суб’єктів господарювання в сфері туризму спрямована на пошук і знаходження найбільш оптимальних економічних рішень з метою одержання максимальної вигоди. При цьому екологічні характеристики території розглядаються як другорядні, як такі, що не можуть суттєво вплинути на туристичний розвиток за умови наявності рекреаційних ресурсів. Спробуємо заперечити усталену дійсність та доказати, що модель бренду національного туристичного продукту, в основі якої економічно-збалансований розвиток підприємництва та якісний туристичний сервіс, може бути практично реалізована лише за умови врахування принципів охорони навколишнього природного середовища в туристично-рекреаційних регіонах держави. Адже туристів приваблюють саме екологічно чисті регіони, де вони можуть отримати повноцінний здоровий відпочинок та естетичне задоволення від спілкування з природою. Порушення екологічної рівноваги може призвести до зникнення в регіоні туризму як галузі економіки.

За класифікацією потреб людини А. Маслоу пріоритет надається першій та другій групам абсолютних потреб, зокрема фізіологічним потребам (їжа, вода, сон) та потребам самозбереження і безпеки (стабільність, гарантія задоволення фізіологічних потреб тощо). Задля забезпечення цих потреб необхідно дотримуватися основних принципів охорони навколишнього природного середовища, зокрема: обов’язковості додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої

діяльності; гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей; екологізації матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій; збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів тощо.

Сучасна екологія включає такі складові як біоекологія, геоекологія, техноекологія, соціоекологія [10]. Кожна з цих складових прямо чи опосередковано впливає на ступінь розвитку туристичної діяльності на рекреаційній території, збереженість ресурсного потенціалу туризму та його конкурентоспроможність.

Біоекологія вивчає відносини організмів між собою та з навколишнім середовищем. Зменшення різноманітності живої природи – найбільш загрозлива серед змін довкілля, що відбуваються нині, бо це, мабуть, єдиний абсолютно незворотний процес. Рослинний і тваринний світ виступає ресурсом для таких видів туризму як екологічний, лісовий, орнітологічний, мисливський, пригодницький, активний та ін., тому зменшення видів та популяцій птахів, метеликів, риби, грибів, ягід, призводить до втрати привабливості рекреаційних територій, і у тому числі передмість, куди люди виїжджають на короткотривалий відпочинок.

Геоекологія пов'язана з вивченням природних і змінених людиною природних геосистем, що дозволяє оцінити і попередити можливі наслідки впливу природних процесів на геологічне середовище і природно-антропогенні системи. Геоекологічний ризик розглядаємо як ймовірність небезпечних для природно-антропогенних систем наслідків, що обумовлені природними геологічними і техногенними процесами і явищами. Необхідно розрізняти геологічний ризик, що пов'язаний з: 1) природними факторами (землетруси, вулкани, розломи, зсуви, карсти, паводки); 2) антропогенними факторами (нестійкість техногенної системи, недосконалість технологій і техніки, непрофесіоналізм і халатність людей). Знання з геоекології дають можливість зводити до мінімуму вплив антропогенної діяльності на геологічне середовище, пом'якшувати наслідки стихійних лих і катастроф, розробляти заходи по ліквідації цих наслідків. Такі дії носять превентивний характер і є актуальними для екстремальних видів туризму.

Техноекологія визначає обсяги, механізми й наслідки впливів на довкілля, здоров'я людини різних галузей і об'єктів, особливості використання ними природних ресурсів, розробляє регламентації природокористування й технічні засоби охорони природи, опікується проблемами утилізації відходів виробництва та відтворення зруйнованих екосистем, екологізацією виробництв. Основні техногенні забруднювачі природного середовища – це різні гази, газоподібні речовини, аерозолі, пил, які викидаються в атмосферу об'єктами енергетики, промисловості й,

радіоактивні, електромагнітні, магнітні й теплові випромінювання та поля, шуми й вібрації, «збагачені» шкідливими хімічними сполуками промислові стоки, комунальні й побутові відходи, хімічні речовини (передусім пестициди й мінеральні добрива), що у величезній кількості використовуються в сільському господарстві, нафтопродукти. Санітарно-епідемічний та екологічний стан території України, рівень природно-техногенної безпеки характеризується деформованою структурою господарського комплексу при переважанні виробництв з ресурсозатратними, екологічно небезпечними технологіями та значним зношенням основних фондів; високим рівнем забруднення навколишнього природного середовища багатьох регіонів, недостатнім розвитком екологічної інфраструктури; наявністю значних територій, що зазнають постійного впливу небезпечних геологічних процесів. Внаслідок цього територія України відзначається надмірним техногенним навантаженням на довкілля, високим ступенем його забруднення та природно-техногенної безпеки [10]. Техногенне середовище як складова навколишнього середовища є похідною діяльності людини, яка виникла як наслідок впливу антропогенних чинників. Туризм також завдає системної шкоди довкіллю: через забір землі і води; вирубку лісу задля забудови, прокладання лижних трас і доріг; забруднення повітря автотранспортом; забруднення поверхневих вод стоками від готельних об'єктів тощо. Тому одним із базових механізмів регулювання навколишнього природного середовища є державне екологічне нормування. Екологічна стандартизація і нормування проводяться з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Соціоекологія вивчає закономірності взаємодії суспільства і природи, і розробляє наукові основи гармонізації цієї взаємодії. Традиції природокористування, як правило, виникають шляхом накопичення позитивного й негативного досвіду природокористування, однак завжди в рамках неруйнівної поведінки людини щодо природи. Україна, маючи збережений у багатьох регіонах етнографічний потенціал, має величезні можливості розвитку видів туризму (сільського, зеленого, етнографічного, екологічного), в основі яких є традиції природокористування та господарювання.

Кожна із охарактеризованих складових екології повинна розглядатися на регіональному рівні, оскільки саме регіональний підхід дозволяє врахувати особливості території з різних ракурсів. У Законі України «Про Генеральну схему планування території України» [11] відзначено, що використання території України характеризується значними диспропорціями, зокрема малою часткою територій природоохоронного, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення. Реалізація цієї Генеральної схеми розрахована на два етапи:

2001-2010 та 2011-2020 роки, та передбачає розробку проєкологічної стратегії розвитку регіонів на основі концепції сталого регіонального розвитку. Дана концепція пов'язує економічний розвиток з вирішенням ресурсно-екологічних проблем. Фактори економічного характеру є домінантою розвитку, але специфіка туристично-рекреаційної діяльності підприємств не може не сприймати екологічні імперативи у виробництві та споживанні. Тому, на наш погляд, саме концепція сталого регіонального розвитку органічно поєднала усі найголовніші фактори розвитку: економічні, соціальні та екологічні [12]. Пріоритетами проєкологічної стратегії щодо туризму мають стати: раціональне використання ресурсного потенціалу туризму; обмеження створення турпродуктів з негативним ефектом впливу на довкілля, особливо в гірських районах; зростання ролі екологічної освіти та культури тощо. Серед першочергових заходів з метою зменшення негативного впливу на рекреаційне середовище має бути враховано екологічну компоненту в інвестиційних проєктах. Це дасть змогу ефективніше контролювати дотримання екологічних вимог: очистка стічних вод, контроль за станом атмосферних викидів, протиерозійне облаштування прилеглої території тощо.

Аналізуючи класифікаційні ознаки туризму за різноманітними напрямками, розуміємо, що різноваріативність туризму потребує конкретизації у кожному окремому випадку допустимих екологічних параметрів навколишнього рекреаційного середовища та туриста в ньому.

Негативний екологічний фактор впливу на навколишнє рекреаційне середовище має тимчасовий (сезонний) або постійний характер. У першому випадку йдеться про горіння торфовищ, лісові та степові пожежі, спалювання листя, непередбачувані аварії на промислових об'єктах тощо, а у другому – про викиди промислові, викидні гази транспорту та інше. Тому і заходи щодо превентивних дій та усунення наслідків негативних екологічних впливів відрізнятимуться. Та, у будь-якому випадку, турист має право на інформацію щодо екологічної ситуації на території його тимчасового перебування. Від цього буде залежати ритмічність, величина туристських потоків та тривалість перебування туриста на конкретній території. Дослідження туристопотоку дає змогу визначити величину та сезонні коливання туристичної міграції; виявити найпопулярніші туристичні регіони. Стаціонарний туризм – різновид туризму, пов'язаний з постійним місцем розміщення туриста на увесь період, що спрямований на задоволення рекреаційних потреб. Тому стаціонарні види туризму, на відміну від рухомого туризму, який передбачає постійне переміщення, зміну місця перебування, вимагають підвищеної уваги до екологічного стану середовища тимчасового перебування туриста.

Висновки. Рекреаційне середовище буде таким лише за умови дотримання екологічної рівноваги, постійного моніторингу стану довкілля, оптимізації використання рекреаційних та туристичних ресурсів, які мають виражену екологічну спрямованість. На сьогодні пріоритетним, з погляду

екології, є екологічний туризм та інші форми м'якого туризму. Тому головні напрямки регіональної екологічної політики повинні полягати у підтримці форм туризму, дружніх навколишньому середовищу; формуванні моделей поведінки туристів, персоналу галузі й місцевого населення, скерованих на підвищення рівня їх екологічної освіченості. Екологізація туристичної галузі є одним із шляхів досягнення збалансованого природокористування.

Комплексна інтеграція регіональної, туристичної й екологічної політики необхідна для збереження та посилення конкурентоспроможності українських туристичних регіонів.

Список використаних джерел:

1. Аверіхіна Т.В. Екологічна складова оцінювання національної та регіональної конкурентоспроможності / Т.В. Аверіхіна. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Випуск 1(44). – С. 8-13.
2. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів : монографія / М. Борушак. – Львів: ІРД НАН України, 2006. – 288 с.
3. Гавриленко О.П. Екогеографія України: Навч. посіб. Рекомендовано МОН / О.П. Гавриленко. – К., 2008. – 646 с.
4. Герасимчук З. В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика / З.В. Герасимчук, Л.Л. Ковальська. – Луцьк: Надтир'я, 2008. – 248 с.
5. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму : Підручник. / В.К. Кіптенко. – К.: Знання, 2010. – 502 с.
6. Куценко В.І. Екологічна безпека – передумова розвитку індустрії туризму. / В.І. Куценко. // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – №1(3). – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/kucenko2.htm
7. Мальська М.П. Економіка туризму: теорія та практика [текст] : підручник. / М.П. Мальська, М.Й. Рутинський, С.В. Білоус, Н.Л. Мандюк. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 544 с.
8. Мігущенко Ю.В. Методика оцінки конкурентоспроможності туристичної сфери України / Ю.В. Мігущенко. // Економіка. Управління. Інновації. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_39.pdf.
9. Нездоймінов С.Г. «Зелений» вектор регіонального туризму. / С.Г. Нездоймінов. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 2 (45). – С. 348-353.
10. Олійник Я.Б. Основи екології : підручник / Я.Б. Олійник, П.Г. Шищенко, О.П. Гавриленко. – К.: Знання, 2012. – 558 с.
11. Про Генеральну схему планування території України. Закон України від 07.02.2002 № 3059-III- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3059-14/print1360750552116052>
12. Розвиток туристичного бізнесу регіону : [навч. посібник] / І.М. Школа, Т.М. Ореховська, О.П. Корольчук, В.Ф. Кифяк; за ред. І.М. Школи. – Чернівці: Книги - ХХІ, 2007. – 292 с.
13. Стратегія та механізми зміцнення просторово-структурної конкурентоспроможності регіону : Монографія / За ред. А. І. Мокія, Т. Г. Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2010. – 488 с.
14. Царик Л.П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території: теорія та практика / Л.П. Царик. – Тернопіль: Навчальна книга – «Богдан», 2006. – 256 с.
15. Шарко В.В. Екологічна безпека як невід'ємна складова розвитку туризму. / В.В. Шарко. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип.6. – Ч.4. – С. 113-116.

Список использованных источников:

1. Аверихина Т.В. Экологическая составляющая оценки национальной и региональной конкурентоспособности / Т.В. Аверихина. // Вестник социально-экономических исследований. – 2012. – Вып. 1(44). – С. 8-13.

2. Борушак М. Проблемы формирования стратегии развития туристических регионов: монография. / М. Борушак. – Львов: ИРД НАН Украины, 2006. – 288 с.
3. Гавриленко А.П. Екогеографія України: Учеб. посібие. Рекомендовано МОН / А.П. Гавриленко. – М., 2008. – 646 с.
4. Герасимчук З. В. Конкурентоспособность региона: теория, методология, практика / З.В. Герасимчук, Л.Л. Ковальская. – Луцк: Надстырье, 2008. – 248 с.
5. Киптенко В.К. Менеджмент туризма: Учебник. / В.К. Киптенко. – М.: Знание, 2010. – 502 с.
6. Куценко В.И. Экологическая безопасность – залог развития индустрии туризма / В.И. Куценко. // Экономика. Управление. Инновации. – 2010. – №1 (3). – Режим доступа: http://tourlib.net/statti_ukr/kucenko2.htm
7. Мальська М.П. Экономика туризма: теория и практика [текст]: учебник. / М.П. Мальська, М.И. Рутинський, С.В. Белоус, Н.Л. Миндюк. – М.: «Центр учебной литературы», 2014. – 544 с.
8. Мигущенко Ю.В. Методика оценки конкурентоспособности туристической сферы Украины. / Ю.В. Мигущенко. // Экономика. Управление. Инновации. – 2013. – № 1. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_39.pdf.
9. Нездойминов С.Г. «Зеленый» вектор регионального туризма. / С. Нездойминов. // Вестник социально-экономических исследований. – 2012. – Вып. 2(45). – С. 348-353.
10. Олейник Я.Б. Основы экологии: учебник. / Я.Б. Олейник, П. Шищенко, А.П. Гавриленко. – М.: Знание, 2012. – 558 с.
11. О Генеральной схеме планирования территории Украины. Закон Украины от 07.02.2002 №3059-III. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3059-14/print1360750552116052>
12. Развитие туристического бизнеса региона: [учеб. пособие] / И.Н. Школа, Т.М. Ореховская, А.П. Корольчук, В.Ф. Кифяк; под ред. И.М. Школы. – Черновцы: Книги – XXI, 2007. – 292 с.
13. Стратегия и механизмы укрепления пространственно-структурной конкурентоспособности региона: Монография / Под ред. А. И. Мокія, Т. Г. Васильцива. – Львов: Лига Пресс, 2010. – 488 с.
14. Царик Л.П. Эколого-географический анализ и оценка территории: теория и практика. / Л.П. Царик. – Тернополь: Учебная книга – «Богдан», 2006. – 256 с.
15. Шарко В.В. Экологическая безопасность как неотъемлемая составляющая развития туризма. / В.В. Шарко. // Научный вестник Херсонского государственного университета. Серия: Экономические науки. – 2014. – Вып.6. – Ч.4. – С.113-116.

References:

1. Averihina T.V. Environmental component evaluation of national and regional competitiveness Journal of Social and Economic Research, 2012, Issue 1 (44) - P. 8-13.
2. Boruschak M. Problems of development strategy of tourism regions: monograph / M. Boruschak. - Lviv: IRD Sciences of Ukraine, 2006. - 288 p.
3. Gavrylenko O.P. Ekoheohrafiya Ukraine: Training. guidances. Recommended MES / A.P. Gavrilencov. - K., 2008. - 646 p.
4. Gerasymchuk Z.V., competitiveness of the region: the theory, methodology, practice / Z.V. Gerasymchuk, L.L. Blacksmith. - Lutsk Nadstyrya, 2008. - 248 p.
5. Kiptenko V.K. Tourism Management: Textbook. / V.K. Kiptenko. - K.: Knowledge, 2010. - 502 p.
6. Kutsenko V.I. Environmental security - a prerequisite of the tourism industry's economy. Office. Innovation. - 2010. - №1 (3). - Access: http://tourlib.net/statti_ukr/kucenko2.htm
7. Malska M.P. Tourism Economics: Theory and Practice [text]: textbook. / M.P. Malska, M.I. Rutynskyy, S.V. Belous, N.L. Mandyuk. - K., «Center of educational literature», 2014. - 544 p.
8. Mihuschenko Y. Methods of assessing the competitiveness of the tourism sector of Ukraine / Y.V. Mihuschenko. // Economy. Office. Innovation. - 2013. - № 1. - Access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_39.pdf.
9. Nezdoymynov S.G. «Green» vector of regional tourism. / S.G. Nezdoymynov. // Journal of Social and Economic Research. - 2012. - Vol. 2 (45). - P. 348-353.
10. Oliynyk Y.B. Fundamentals of ecology: textbook / Y.B. Oliynyk, P.G. Shishchenko, A.P. Gavrilencov. - K: Knowledge, 2012. - 558 p.

11. On the General Scheme of Planning in Ukraine. Law of Ukraine of 07.02.2002 № 3059-III- Access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3059-14/print1360750552116052>
12. The development of tourist business in the region: [teach. user] / I.M. Shkola, T.N. Orehovska, A.P. Korolchuk, V.F. Kyfyak; Ed. I.M. Shkola. - Chernivtsi Books - XXI, 2007. - 292 p.
13. Strategies and mechanisms for strengthening spatial and structural competitiveness of the region: monograph / Ed. A.I. Moky, T.G. Vasylytsiva. - Lviv: League Press, 2010. - 488 p.
14. Tsaryk L.P. Ecological and geographical analysis and evaluation areas: theory and practice. / L.P. Tsaryk. - Ternopol: Educational book - «Bogdan», 2006. - 256 p.
15. Sharko V. Environmental safety as an integral part of tourism development Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economics. - 2014. - Issue 6, Paragraph 4. - P. 113-116.